

veniji. Taj kraj je još u XIV. stoljeću potpadao pod zagrebačku biskupiju. Nakon ukinuća templarskoga reda je taj samostan pripao redu njemačke braće, pak je tadanji komendator Črnomlja Fr. Henrik, koji je bio preceptor viteškoga reda njemačkih križara, počeo svojatati desetinu na štetu zagrebačkoga kaptola. Tu je pravdu u ime zagr. kaptola sa Fr. Henrikom vodio tadanji gorički arhidakon Ivan, koji je ne samo bio znameniti pravdoznanc, nego i najvećma interesiran, jer se radilo o uskrati desetine u tadanjem njegovom arhidakonatu. Radi te je pravde sv. Stolica delegirala sućem opata cistercijskoga samostana Topusko. Pošto je Fr. Henrik i poslije osude izrećene u korist zagr. kaptola ostao tvrdokoran, uskraćujući kaptolu pravo pobiranja desetine u području Črnomeljskoga samostana, to bje on sa svim samostancima izopćen. (l. c.).

Iz savremenog crkvenog života.

Dr Dragutin Kniewald.

1. **Kriza njemačkog katoličkog pokreta.** Travanjski svezak »Stimmen der Zeit« 1296. donosi na uvodnom mjestu članak: »Wo hin? Zur Wegwende der katholischen Bewegung« iz pera uglednog Isusovca Ericha Przyware. Članak počima ovim rijećima: »Ne treba istom spominjati, da je katolički pokret (u Njemaćkoj) zadnjih godina došao u neku krizu«. Neki shvaćaju religiju naprosto kao jednu kulturnu moć, tako, da se s druge strane onda pojavljuje puka sakristijska religija, koja nema utjecaja na zbiljski život današnjega ćovjeka. Tu pita pisac: Wo hin geht der Weg? A onda mirno i otmjeno odgovara na pitanje, koji je smisao katolićkog pokreta i kojim smjerom valja da poće.

Predratnom su njemaćkom katolicizmu nedostajale tri stvari i neprolazni je smisao katolićkog pokreta, da ove nedostatke ukloni. Nedostajalo je nufarnje slobode i radosti; tu je pomogao — poćagano i s velikim naprezanjima, pod mudrim vodstvom Gardijevim — pokret katolićke mladosti. Predratnom je njemaćkom katolicizmu nedostajalo katolićke životne svijesti. — Ćitav je duševni, politićki i gospodarski život bio pod utjecajem protestantizma i racionalizma. Tu je mnogo pomogao pokret katolićkih akademićara i liturgijski pokret. Treći je nedostatak s time u vezi: bilo je premalo trijeznog smisla za zbiljski život. Priznavao se neki »katolićki idealizam«, ali je praksa išla drugim putem.

Nakon ove konstatacije slijede neke programatske crte za katolićki pokret, koji je na raskrću. Prva je i osnovna smijernica: vjerski katolicizam do u zadnju konsekvenciju.

Nema nikakva smisla sanjariti o »katoličkom djelovanju«, ako prije toga nema u duši katoličkog molitvenog života. Ovaj katolicizam apsolutnog bogoslužja je ujedno i katolicizam, koji sve obuhvaća: nema neutralnih ili interkonfesionalnih polja u konkretnom životu. Nema »čiste politike«, »čiste izobrazbe«, »čistog gospodarstva«. — Postoji samo čovjek, koji je određen za katolika u svom čitavom životu i u svakom smjeru.

Tek na ovom osnovu može se raspravljati o autonomiji života i kulture. Katolicizam je dužan da dade čovjeku ne samo vjersku kulturu, nego da ga potakne i na profani kulturni rad. Iz toga slijedi, da pravi kulturni rad katolika mora poštivati pravednu slobodu svjetske profane kulture, njezina načela i njezine metode. — Važno je, da osnova ostaje osnovom, a nadogradnja nadogradnjom. Postoji »katolička kultura«, »katolička izobrazba«, »katoličko gospodarstvo«, »katolička politika«, tako, da je čitav konkretni čovjek nutarnje određen za katolika u svom čitavom životu i djelovanju. A nema svega toga u tom smislu, ako bi se vlastita načela i metode profane kulture i vlastito pravo države poricalo.

Prvo je i najodlučnije: potpuni vjerski katolik. Ali taj je potpuni vjerski katolik dužan stvarati katoličku kulturu u gornjem smislu. (Stimmen der Zeit, April 1926. 1—9.)

2. Katolička akcija i politička stranka. Pod ovim natpisom piše u novom kulturnom tjedniku »Schönere Zukunft« (21. III. 1926; I, br. 24.) na uvodnom mjestu sam urednik i poznati katolički publicista Dr Joseph Eberle: »Politički je danas Austrija vezana, no hvala Bogu, posvuda su to slobodniji putevi za rad katoličke akcije. To je konačno glavna stvar. Jer sudbina jednog naroda ne ovisi trajno od politike, nego prilika njegova vjerskog, duševnog i kulturnog života. Sudbina se kulture ne odlučuje u parlamentima, tamo se samo odražuje ono, što je u dubini pučke duše već davno odlučeno. Zato neka se u Austriji glavne sile koncentrišu u katoličkoj akciji.

Politika je i politička stranka, razumije se, potrebna. Bez jakog zastupstva u parlamentima ne može katolička misao u demokratskim državama doći do odlučnog utjecaja u političkom životu. — U Austriji se ovaj čas nipošto ne potcjenjuje politika, mnogo se više potcjenjuje načelni katolički kulturni rad. Zato je potpuno opravdano, tražimo li upravo u ovo doba nemoćne politike neku koncentraciju sila u katoličkom kulturnom radu. Konačno je ovaj rad prva pretpostavka svih političkih uspjeha. Rad za katoličku akciju nije na štetu politike, nasuprot on stvara osnove političkih sila i uspjeha... Katolički politički pokret živi od velikih ideja katolicizma, od inspiracija kršćanskog vjerovanja, katoličke filozofije, povijesti i sociologije. No politička stranka ne crpe od katoličke

akcije samo tu korist, da joj ona dovodi oduševljene mase, nego i tu, da tek katolička akcija daje prave putokaze i najviše direktive za politiku. Tko uvijek mora da služi samo danu, lako s vremenom izgubi pravi prijedlog, velike veze i zdravi cilj, a sve to pruža samo katolički kulturni rad, katolička akcija.

Izrečena je želja, da bude što više personalnih unija u katoličkom kulturnom i političkom radu. Takva personalna unija može biti dobra, ako političar nastoji da pozna i prakticira katolički kulturni rad i da iz njega crpe u svom političkom djelovanju. No ta bi personalna unija značila veliko zlo, kad bi se pod njom razumijevalo podređenje načelnog i kulturnog rada pod časovite potrebe i taktike političara. A ova je pogibelj vrlo česta... Pogrešno je, podređuje li političar ideje i postulate katoličke akcije dnevnim potrebama. A kako li je često ovo podređivanje u praksi! Ta nije li se čulo gledom na zadnje pastirsko pismo austrijskog episkopata: »Da nam je prije bio poznat tekst, bili bismo zapriječili izlaženje ovog pastirskog pisma.«¹ Nije li nesreća na pr. katoličkih Čeha, Hrvata, Slovaka itd., da tamo više vrijede Šramek, Radić, Hlinka i t. d., nego li biskupi, da se tamo čini, kao da je Crkva prikolica političara, namjesto da ovi primaju zakone i poglede svog političkog rada od katoličke akcije? Radne su metode katoličke politike i katoličke kulturne akcije tako različite, da je gotovo uvijek podjela rada bolja od personalne unije.

Razumije se, da između političara i radnika katoličke akcije mogu uvijek nastati napetosti. Ali takve napetosti nijesu nikakva nesreća nego blagoslov. Takve napetosti znače život i stvaraju život, dok grobni mir vječnog odobravanja označuje smrt. U prošlosti nemamo da se tužimo, što su zastupnici katoličke akcije katoličkim političarima budili savjest i pravili im teškoća. Mi žalimo samo što načelni duh jednog A. M. Weissa, Frühwirtha... nije bio od jačeg utjecaja na političare. I stoga još jednom: tko u doba nemodne politike zastupa misao koncentracije katoličkih sila u katoličkoj akciji, taj ne propovijeda bijeg od politike, niti slabljenje politike; on služi konačno samo osiguranju i proširenju osnovica uspješne katoličke politike« (»Schönere Zukunft« 1926. br. 24. 597—599).

3. Problemi Katoličke Akcije u Sloveniji. Pitanje položaja svećenikova u katoličkim organizacijama opširno je raspravljano još 1923. u Vzajemnosti br. 5., 6., 7., 8. i 9. Uredništvo je i kamniški dekanat predložilo, da svećenik bude i u društvima ono, što je po svojoj službi, s v e ć e n i k. Dok se Hrvatski Orlovski Savez na cijeloj liniji izjasnio za ovo rješenje, te je, što više, upravo taj sve-

¹ Austrijski je episkopat nedavno izdao dva pastirska pisma: o socijalizmu, i o modi, plesu, športu, gimnastici i t. d.

ćenikov položaj u HOS-u naročita značajka HOS-a- nalazi ovakvo rješenje ovoga životnoga pitanja kod slovenskoga Orlovstva na teškoće.

U 9. i 10. br. 1925. donosi Vzemnost na uvodnom mjestu detaljan prijedlog za reorganizaciju katoličkih prosvjetnih udruženja i njihova rada u smjuru K. A. Već je u 1. i 2. br. predan javnosti kao neki ispit savjesti u pravcu premnogih zabavnih priredaba, miješanih predstava i t. d. Postavljeno je i pitanje, nijesu li možda svećenici predaleko zašli iz sakristije i zapustili na pr. brigu za kršćansku porodicu? (str. 11.). U prvom pak dvobroju 1926. ističe se, da je poslijeratno geslo: vjerski preporod. Zato treba željeti vjerski preporod, upotrebiti iskustva i primjere drugih naroda, uzgajati i organizovati narod. Jedino temeljiti vjerski uzgoj i organizacija može dovesti do toga cilja.

Knez-biskup ljubljanski dr. Jeglič objavio je svojemu svećenstvu posebno pismo za novu godinu 1926. Tu čitamo: »Prosvetna Zveza organizuje upravo sada neki Savez, kartel, sviju naših društava. Društva imaju ostati autonomna, no imati će zajedničko kulturno Vijeće, koje će se brinuti, da se provode zaključci katoličkog sastanka i koji u slučaju potrebe vodi zajedničku akciju. Organ ovog Saveza bit će »Naš Dom«, koji izlazi u Mariboru — Katolička Akcija! Za sada nam još nije jasno njezino ustrojstvo. Hrvati o tomu pišu i raspravljaju, ali se ne slažu. Sigurnim mi se čini, da nijesmo dužni preuzeti talijanski organizacijski oblik, nego moramo poštivati dugogodišnju tradiciju i domaće prilike. Kod nas je tako: Naši katolički sastanci su kao neki organ K. A. Oni su uredili smjer našem životu tačno po vjerskim načelima. Biskup saziva kongres i potvrđuje razne rezolucije. Na temelju se tih rezolucija vode razne organizacije: vjerske, kulturne, socijalne, gospodarske i političke, koja također postoji. Kod svih ovih organizacija sudjeluju svećenici, koji imaju odlučan upliv. Kod namjeravanog zajedničkog Vijeća imat će biskup svojega zastupnika. Ovo ustrojstvo moramo kod nas poštivati. Proučavat će izvještaje Sv. Oca i dotične rasprave kod drugih naroda. Mislim, da kod nas ne će biti potrebna posebna promjena. Nas prožimlje duh Katoličke Akcije. Samo to bismo morali možda još jače naglasiti, da u vjerskim pitanjima imade svećenik u sporazumu s biskupom, odlučnu riječ«. (Ljublj. škof. List 1926. I. 12-13.).

Medutim je 26. V. 1926. održana u Ljubljani dekanska konferencija, na kojoj je bilo govora i o K. A. O tom ćemo referirati, kad izade službeni izvještaj.

4. Položaj svećenika u Katoličkoj Akciji određen je već samom definicijom K. A., kao saradnje svjetovnjaka u posebnoj socijalnoj misiji Crkve pod vodstvom biskupa i od biskupa u tu

svrhu određenih svećenika. V o d s t v o je K. A. dvojako: vjersko-čudoredno, crkveno i organizacijsko, tehničko, administrativno. P r v o je u rukama mjesnog biskupa, kako to izričito izjavljuje za cijelu Crkvu Papa Pijo XI. u alocuciji 23. V. 1923. (*ducibus episcopis... sub sacrorum auctoritate Pastorum*, A. A. S. 1932. 247).¹

¹ To dobro osvjetljuje i pismo Kardinala Merry del Val-a, kao odgovor na adresu francuskog Katoličkog Omladinskog Saveza od 24. septembra 1913.

»Vaša djela, učinjena u disciplini i u srdačnoj poslušnosti Biskupima i duhovnicima, koji djeluju u njihovo ime među Vama bit će istovremeno odgovor i lijek: odgovor na zabludu i protuvjersku strast, lijek za zlo, koje sa svih strana prevladava... Kao zalog svoje očinske ljubavi sveti Otac daje Vam svima, prisutnim i odsutnim, Apostolski blagoslov. On vas blagoslivlje, Vas i Vaše porodice. On blagosilje Vaše Biskupe, Vaše prve vođe, Vaše duhovnike, koje Biskupi određuju da Vas vode i prosvjetljaju.« (*Bonne Presse VIII, 116—117.*)

Duhovnici Omladinske Katoličke Akcije u Italiji došli su u Rim s Omladinskim hodočašćem. Tom prilikom ih je primio sv. Otac u audijenciju. »*Osservatore Romano* (16. IX. 1925.) donosi o tome ovaj izvještaj:

»Sveti Otac im je održao jedan govor. Nakon što ih je pozdravio očinskom ljubavlju, svratio je njihovu pozornost na neka spasonosna pravila, kojih se valja držati u vršenju njihove važne službe. — Sveti je Otac najprije naglasio, da će katolička omladina biti onakova, kakvom će je učiniti njeni duhovnici; ova riječ znači ili najveću pohvalu i zaslugu ili najozbiljnije upozorenje i odgovornost. Nakon što je Njegova Svetost postavila ovu premisu, Ona je preporučila dvije stvari.

Prva je, da Katolička Omladina, kao i cijela Katolička Akcija, mora da je u uskoj vezi podređenosti prema hierarhiji, koja se podređenost manifestira u odanosti i sinovskoj poslušnosti Biskupima i Papi i po njima. Isusu, jer je u ovim trim elementima — Biskupi, Papa, Isus — sadržana sva hierarhijska struktura i divna čvrstoća Crkve. Stoga se o duhovnicima i o njihovome radu može opetovati, što je sveti Ignacije tako lijepo izrazio: *nihil sine Episcopo* (ništa bez Biskupa). Sve treba da je učinjeno uvijek u suglasju, u sporazumu u sinovskoj poslušnosti prema Biskupu.

Druga se preporuka tiče onih velikih smjernica Katoličke Akcije, koje same po sebi mogu da dodu samo preko Hierarhije, i to uvijek onim istim jednostavnim i divnim redom. Duhovnici dobro znadu kakve su ove smjernice i u svakom će slučaju znati odakle će ih dobiti: od Biskupa i od Svete Stolice, od Biskupâ i od Pape. A Papa i Biskupi imaju, naravno, svoje specifične, kvalificirane, neposredne organe, da u ovoj točki vrše svoju zadaću Vrhovni Savez i Biskupijski Savez.

Sveti je Otac dodao, da su ove preporuke na sreću bile suviše, jer znade kako su ova načela jasna u dušama Duhovnika i ucijepljena u njihovu svijest. I to je dobro, jer je potrebno da najprije sami temeljito znadu ono

Zato i određuju sve Ordinariji SHS u svojoj kolektivnoj poslanici na cijelo svećenstvo, od 23. VIII. 1923., neka svećenici marljivo rade u K. A. kao dijelu svoje duhovne pastve, sub proprii Ordinarii directione. Drugo, naime vodstvo organizacijskog, tehničkog i administrativnog je rada K. A. u rukama svjetovnjaka, koji rade, razumije se, uvijek u sporazumu s biskupom. I ovu stvar spominje izriječno sv. Stolica, tako na pr. veli kard. Gasparri u svom nedavnom pismu generalu Castelnau, predsjedniku Federation National Catholique: »Njegova se Svetost Papa Pijo XI. pouzda je, da ce pod Vašim pronicavim upravljanjem... francuski katolici osigurati svojoj FNC uvijek brojnije uspjehe...«²

o čemu moraju druge podučiti i moraju nastojati, da ta načela i drugi cijene. Tako će moći, da zaista korisno pomažu onu tako veliku i divnu djelatnost (t. j. Kat. Akciju), kojom se sveti Otac toliko služi i koju nikada ne prestaje da preporučuje Bogu u dnevnim molitvama i Svetim Misama, skupa s onima, koji se za nju trude. Među ovima su u prvome redu Duhovnici i stoga ih Njegova Svetost svom očinskom ljubavlju blagosivlje, jer znade, da će se od Njega podijeljeni Blagoslov pretvoriti u dragocjeno dobro kod onih, oko kojih vrše svoju službu.

² Sve veću praktičnu važnost dobiva i pitanje, da li u kompetenciju mjesnoga biskupa spada samo vjersko moralni dio Katoličke Akcije, ili cijela Katolička Akcija, uključivši i crkvenu disciplinu — o kojoj ne će biti veće diskusije — i cjelokupnu organizaciju K. A. Do nedavna bio sam mišljenja, da organizacija K. A. kao takva, u koliko dakle nema veze s vjerom, ćudoredem i crkvenom disciplinom, prelazi granice biskupove vlasti i da spada u okvir nadležnih laičkih foruma: odbora, glavnih skupština i t. d. No kod toga treba uvažiti definiciju K. A. kao saradnje svjetovnjaka s biskupima i klerom u katoličkom socijalnom apostolatu. Tko o tom dulje promišlja, vidjet će, da prema tomu cijela K. A. spada u kompetenciju nadležnog biskupa, uključivši i organizacijske forme, koje — razumije se — treba da budu prilagođene prilikama vremena i krajeva. Kao što Crkva organizuje iure proprio biskupije, dekanate i župe i rad u njima, tako ona uređuje iure proprio i organizaciju K. A. No jer je K. A. akcija svjetovnjaka, kojima više pristoji da vode tehničke i administrativne poslove, zato Crkva te poslove svojom delegacijom njima povjerava, ali organizaciju K. A. stvara sama savjetujući se sa svjetovnjacima. Pravilna podjela rada između svećenika i svjetovnjaka u K. A. raspravlja se i drugdje kao jedno od najvažnijih pitanja (Isp. na pr. »Du rôle du prêtre et des laïques dans les oeuvres«, La Doc. Cath. 27. II. 926. 539). Da cijela K. A. spada u kompetenciju nadležnog biskupa potvrđuje uostalom i crkvena praksa. U Italiji je u jednom velikom momentu papa Pijo X. raspustio Comitato Generale Permanente O. d. c. žaleći, što nema sloge i jedinstva u ciljevima. Istodobno je odredio: »Svaki biskup, koji ima pravo da imenuje predsjednika i odbornike diecezanskog odbora, može radi važnih razloga raspustiti odbore, grupe i odsjeke, koji postoje u njegovoj biskupiji, može staviti veto protiv imenovanja i odredaba O. d. c. u stva-

U svim dakle vjerskim, čudorednim i crkvenim stvarima, kao i u svemu, što se na te stvari odnosi, vodstvo je K. A. u rukama mjesnoga biskupa i onih svećenika, kojima je biskup taj posao povjerio, kako to ističe i nadbiskup zagrebački u svojoj sinodi 1925. (226). Organizacijsko je, tehničko i administrativno vodstvo K. A. u pravilu u rukama svjetovnjaka. Poput samog vodstva, tako je i čitav rad u K. A. načelno podijeljen na svećenike i svjetovnjake. Svećenici su u pravilu u udruženjima i središnjicama, disciplinarnim i koordinarnim, duhovnici, zastupnici crkvene vlasti, t. j. mjesnog biskupa, a ne predsjednici, tajnici, odbornici, organizatori i t. d. To je važno naročito danas, kako to lijepo ističe biskup Mahnić (Knjiga Života 196), u doba sve veće nestašice svećenstva, pa se svećenik mora ograničiti na strogo dušobrižničke poslove. A Papa Pilo^{XI} ne prestaje naglasivati, da je svećenikov rad u K. A. bitni dio duhovne pastve, pa time tako reći proširuje Can. 467, § 1. i Can. 468. § 1. Svakomu će biti jasno, da Sv. Otac ne kani pred sjednikovanje, odborništvo, tehnički i administrativni rad u K. A. proglasiti i forsirati kao bitni dio duhovne pastve. Sve to mogu redovito da obavljaju svetovnjaci, a svećenik imade u K. A. višu zadaću, koju nitko drugi ne može da izvrši, ako je on ne vrši. Svećenikova je zadaća, da po njemu Crkva vodi i nadzire vjersku i čudorednu stranu društvenoga rada. Nije dakle samo pravilo razboritosti, da se redovito svećeniku povjerava ova služba, a ne vršenje tehničke uprave, da se ne bi trošilo vrijeme svećenikovo kraj tako malenoga broja klera. Razumije se samo po sebi, da svećenik može izuzetno i privremeno preuzeti i tehničke društvene poslove, naročito u početku, dok još nema sposobnih svjetovnjaka, koji bi mogli i htjeli ovaj posao obavljati. Svećenik može iz nužde, u početku osnivanja društva, ili u drugim teškim okolnostima vršiti i funkcije, koje nijesu strogo u okviru njegove dušobrižničke službe. To nije u pitanju i o tomu nitko ne sumnja. Samo treba, da i u takvom slučaju svećenik vrši u prvom redu onu funkciju, koja spada u okvir njegovih strogih dušobrižničkih dužnost, a to je, da kao zastupnik nadležne crkvene vlasti vodi vjerski i čudoredni rad svoga društva. K tomu treba da nastoji, da što prije društvo dode do sposobnih svjetovnjaka, koji će

rima, koje se tiču njegove biskupije, kad bi ih smatrao štetnima za svoje biskupljane: jer — ne prejudicirajući sudu Sv. Stolice — u tim je stvarima jedini biskup kompetentan. Bez biskupova odobrenja ne mogu se osnivati odbori ni ustanove K. A. na teritoriju, koji potpada pod njegovu jurisdikciju». (Kard. Merry del Val 28. VII. 1924., C. C. 6. VII. 1904., Qu. 1299, 379.) Formalno vrijedi ova odredba za Italiju, ali od opće je važnosti načelo, što ga ova odredba pretpostavlja. Pa i kod nas su tamo od 1920. biskupi određivali i sasvim organizacijske stvari H. K. A.

preuzeti tehnički i administrativni rad. Naročito će u selima i kasnije svećenik pomoći svojim savjetom i u tim stvarima, to je jasno. Ali treba da bude jasno i to, da ne znači previše skućiti svećenika u njegovu radu u društvu, dađe li mu se načelno onaj položaj, koji ga po njegovoj službi kao dušobrižnika ide. Svećenik je dakle u društvu duhovnik ne samo iz razloga oportuniteta, nego iz načelnih razloga. Moramo paziti, da se u tim stvarima ne skrene pažnja na sasvim nuzgredne stvari, pa da se smetne s uma ono prvo i navažnije, što treba riješiti u načelu, pa onda, prema prilikama i provoditi, naime načelnu podjelu rada u katoličkim udruženjima. Ova podjela rada — organizacijsko-tehničko-administrativni rad svjetovnjacima, vjersko-ćudoredno vodstvo svećenicima kao društvenim duhovnicima — ne samo da ne će sijati neslogu ili nepouzdanje između svjetovnjaka i svećenika, nego će nasuprot uroditi divnim plodom mira i sloge i uspjeha. Tu tako lijepo kaže nadbiskup zagrebački dr. A. Bauer u svojoj poslanici Hrv. Orlovskom Savezu 5. V. 1924.: »Svećenici su, koji vrše u Vašim društvima ulogu duhovnih voda, one zlatne karike, koje povezuju naučavajuću Crkvu s Crkvom, koja sluša. Nerazboriti su oni, koji drže, da organizacija Katoličke Akcije bez ovakvih karika može da opstoji; a bez njih će uvijek biti u organizacijama nutarnjih razmirica, prepiraka i blagoslov Božji ne će pratiti njihov rad«. (K. L. 8. V. 1924., 221). Nadbiskup dr. Bauer čas prije izričito kaže, da je Hrvatsko Orlovstvo »postalo uzorom svim odgojnim organizacijama u našem narodu«, očito radi toga, jer je onda još jedino Hrv. Orlovski Savez načelno i sustavno imao službene duhovnike kao zastupnike Crkve u svim svojim društvima i centrali. U najnovije doba i ostale kulturno-odgojne katoličke organizacije dobivaju svoje duhovne savjetnike. I moram reći, da mi se izraz »duhovni savjetnik« (Geistlicher Beirat) više sviđa, nego izraz duhovnik, koji previše podsjeća na neko lično duhovno vodstvo. No o izrazu se ne radi. Način, kojim se kod nas u najnovije doba kojiput dolazi do tih duhovnih savjetnika, ne mora biti upravo najsavršeniji, pa i njihov položaj nije možda još sasvim jasan. Istaknuto je, da ne može biti delegirana jedna ličnost, za središnjicu i koordinaciju HKA, jer da nema na našem teritoriju nijedne crkvene ličnosti, koja bi imala vlast nad cijelim teritorijem SHS, kao što je slučaj u Italiji. Ako se time mislilo fizičku ličnost, tada je to sasvim tačno. No postoji moralna ličnost s crkvenim autoritetom na cijelom teritoriju SHS, a to su svi biskupi SHS zajedno, ili za HKA svi hrvatski biskupi, koji svake godine redovno drže plenarnu konferenciju i izdaju odredbe, koje važe za cijeli teritorij SHS. Tako se i drugdje, na pr. u Njemačkoj određuju slične stvari. Htio bih naglasiti, da duhovni savjetnici, kao zastupnici mjesnog biskupa u pojedinim udruženjima i svih biskupa u

disciplinatorskim stručnim i koordinatorskim središnjicama K. A. nije jedna talijanska osobitost, koju mi ne moramo nasljedovati. Nijesu li možda napadači na talijansku organizacijsku shemu K. A., koju nitko nije propagirao, a najmanje pisac ovih redaka, upereni zapravo na ustanovu službenih duhovnika u K. A.? Ta ne ističe li se, da je na čelu HKNS — koji se sasvim pravilno ma razviti u koordinatorsku središnjicu HKA — predsjednik-biskup, koji nastupa s punim autoritetom cjelokupnog episkopata? Dakle bi to mogao i duhovnik, pustivši posve po strani delikatno pitanje, da li je podeseo, da biskup, pa i uopće svećenik bude predsjednik, koji kao takav nije biran od Episkopata, nego od glavne skupštine, o kojoj dakle i ovisi, kao i svi drugi odbornici. Potreban je, bez sumnje, Zbor Duhovnika K. A., da pojedini svećenik ne nametne svojeg sasvim ličnog, uostalom možda teološki i nevaljalog stano- višta. No taj se Zbor po prirodi same stvari sastoji od svih duhovnika društvenih, za svaku stručnu disciplinatorsku centralu, na čelu s predsjednikom, imenovanim od biskupske konferencije kao generalnim duhovnikom odnosno Saveza. Budući pak da se i po prirodi same stvari i po izričitoj odredbi plenarne biskupske konferencije 1925. postojeće kat. organizacije, kako djeluju po biskupijama, imaju povezati u međusobnu kooperaciju pod vrhovnim vijećem K. A. u Zagrebu (K. L. 22. XI. 1925.), to je jasno, da ova koordinatorska središnjica HKA, u koju se s pravom razvija HKNS, treba da imade i svog duhovnika, kojega kao generalnog duhovnika HKA imenuje biskupska konferencija, i Zbor Duhovnika, koji se sastoje automatski od generalnih duhovnika svake učlanjene disciplinatorske stručne centrale, i veliko Vijeće, u kome su biskupijski duhovnici i društveni duhovnici, jer je sasvim jasno, da se prema svim dosadanjim odredbama cjelokupnog prečasnog Episkopata SHS K. A. imade razvijati po župama i biskupijama, sasna u skladu s direktivama Sv. Stolice u tom smjeru. Što je mislio biskup Mahnić o položaju i zadaći svećenika u kat. udruženjima prosvjetno-uzgojnog značaja, najbolje nam svjedoči njegov memorandum biskupskoj konferenciji austrijskih biskupa u stvari kat. studentskog dušobrižništva 1917., otisnut doslovce u Luči 1922. br. 9. i 10, 245 do 249. »Temeljna misao i zadaća takvog redovitog dušobrižništva bila bi: Brinuti se za duhovne potrebe studenata i studentica upravo po službenom nalogu i snagom službene crkvene vlasti«. Ova je prijedlog dalekovidnog biskupa u Beču ostvaren, pa tamo dr. Karl Rudolf vrši službenu funkciju sveučilišnog dušobrižnika s velikim uspjehom. Slično je i po drugim gradovima.

U tom su pitanju važne i odredbe Pija X. za Italiju prigodom raspuštanja Opera dei Congressi (1904.) i za Francusku prigodom raspuštanja Sillona (1910.).

»Ne smije se držati ni jedan opći kongres talijanskih katolika bez naročite dozvole Sv. Stolice. Regionalni i diecezanski se kongresi mogu držati samo uz predhodnu pismenu dozvolu biskupa i u potpunoj ovisnosti od njih. Ako je pak kongres regionalni, tada ga imade dozvoliti i voditi nadzor nad njim predsjednik biskupskih konferencija onoga kraja, a ako se drži regionalni kongres u drugoj kojoj biskupiji, različnoj od rečenog predsjednika, tada se imade urediti u sporazumu sa tamošnjim Ordinarijem. — U tim kongresima nema pristupa nijedan svećenik ni klerik bez dozvole vlastitog biskupa i biskupa onoga mjesta, gdje se drži kongres«. Drž. tajnik Pija X. kard. Merry del Val 28. VII. svim biskupima Italije, C. Catt. 1904. 6. VIII., Q. 1229. 379.

»Medu članovima Sillona vlada drugarstvo (camaraderie)... Pa i sam svećenik u Sillonu umanjuje (abaise) naročito (eminente) dostojanstvo svoga svećeništva i sasvim neprirodnom zamjenom nloga postaje učenikom i nije ništa više, nego jedan drug svojih mladih prijatelja (u cercle d' etudes).«

»U ovom demokratskom postupku i u teorijama o idealnom društvenom poretku, koji nadahnjuje Sillon, upoznat ćete, časna braćo, tajni uzrok disciplinskih prekršaja sa strane Sillona. Nije nikakvo čudo, da kod vodstva Sillona i njihovih drugova, pa bili oni i klerici ili svećenici, ne nalazite ono počitanje, poslušnost i spremnost da se dadu poučiti, koju su dužni iskazivati Vašim ličnostima i Vašem autoritetu. Nije čudo, da opazate kod njih neku oporbu... Vi ste zastarjeli, a oni su pioniri buduće civilizacije...«

»Mi se obraćamo vodstvu Sillona kao otac, koji govori svojoj djeci. Mi tražimo od njih, da Vama (biskupima) prepuste svoje mjesto, radi dobra Crkve, radi dobra Franceske i radi njihova dobra... A što se tiče članova Sillona, hoćemo, da se razdijele po diecezama, pa da tako pod vodstvom (sous la direction) njihovih nadležnih biskupa rade za kršćanski i katolički preporod puka... Ove diecezanske grupe imadu zasad biti neovisne jedna od druge... ali se imadu zvati katoličkim Sillonom, da jasno pokažu, da su prekinuli s prošlim zabludama. Razumije se, da svaki katolički sillonista ostaje slobodan u svojim političkim naziranjima, očišćenim od svega, što nije u ovoj stvari u potpunom suglasju s crkvenom naukom... Svećenici će se držati posve izvan ovih grupa (koje bi otkazale poslušnost) i zadovoljit će se s time, da pojedincima dijele sv. sakramente i da u sakramentu sv. pokore primjenjuju obična pravila morala gledom na nauku i život. A što se tiče katoličkih grupa, svećenici će ih i klerici podupirati, ali se ne će upisati kao članovi, jer je prikladno, da svećenici ostaju izvan svjetovnjačkih udruženja, pa i onih, koja su najkorisnija i puna naj-

boljega duha«. Papa Pijo X. franceskim biskupima 25. VIII. 1910. Lettre de N S P le Pie X. a l' Episcopat sur le Sillon Paris 1910. 9. 16.

5. Katolici, novi plesovi i tjelesni uzgoj. Nedavno je u Sarajevu izašla mala knjižica od 40 stranica: »Katolici i novi plesovi«, izrađena po knjizi poznatoga modernoga franceskog pisca F. A. Vuillermeta: *Les Catholiques et les danses nouvelles*, Paris 1924. Najprije je tekst otisnut u Vrhbosni, a onda je sve izdano i u posebnom svešćiću. Poput francuskog originala ova se knjižica odlikuje preciznošću moralne nauke (isp. na pr. tezu na str. 24. i 25. u fr. 44, 45). Sasvim je tačno, da su plesovi: tango, foxtrott i t. d. sami po sebi zabranjeni sub gravi) bez obzira na to, da li je vlastiti biskup zabranu proglasio ili nije. Biskupova zabrana samo tumači i proglašuje naravni zakon i dodaje obvezu naročite poslušnosti. Odlikuje se naročito i otmenom iskrenošću, pa preporučamo, da je svi svećenici tačno prouče, naročito svećenici u većim mjestima, vode katoličkih udruženja i katehete srednjih škola. Kao što su u prvim kršćanskim vremenima biskupi i propovjednici dizali svoj glas protiv tadanje mode, plesova i amfiteatra, tako treba da i mi danas u novo pogansko doba vjerno puku jasno kažemo, do koje granice smije kršćanin ići. Barem to. A za to treba da budemo mi svećenici informirani, da naša mišljenja ne budu podijeljena u ovim tako velikim stvarima praktičnog kršćanskog života. Na osnovu studija ove knjižice moći će svaki svećenik steći uvjerenje o modernim plesovima, koji se danas tako reći jedini i plešu u plesnim dvoranama i uče u plesnim školama. I mnogi ih katolici i katolikinje plešu, premda je te plesove u Enciklici *Sacra propediem* od 6. I. 1921. osudio Benedikto XV. i tako reći svi biskupi cijeloga katoličkog svijeta, počevši od zabrane franceskih biskupa 1914., kojom su zabranili tango, pa do odredbe cijelog njemačkog i austrijskog episkopata u okružnici *Katholische Leitsätze und Weisungen zu verschiedenen modernen Sittlichkeitsfragen* 1925. i 1926. br. 6, str. 9., gdje episkopat određuje, da se moderni plesovi ne smiju više ni pod kojim uvjetima, pa ni u tobože profinjenoj formi trpjeti. A da ne bude nikakve sumnje i da se izbjegne svako doskočici, vrlo je praktična ova odredba, preuzeta iz: *Directives pratiques de la Croisade pour la Modestie*, Paris 1926. 5, naročito odobrena za liffesku biskupiju: Zabranjeni su svi plesovi, stari i novi u kojima dolazi lice uz lice, prsa uz prsa, noge među noge (23).

Vrlo dobro verzirani i oprezni pisac nadopunjuje navode svog franceskog ugleda i drugim autoritetima, naročito iz naših krajeva, pa spominje izričito direktive dane za Marijine kongregacije na internacionalnom sastanku upravitelja u Rimu 1922 (30), prema kojima je na pr. M. kongregacija uč. pripravnica u samostanu čč. ss. u Zagrebu za svoje članice zabranila moderne plesove pod pri-

jetnom isključenja (31). Pripominjemo, da se ova zabrana modernih plesova odnosila i na t. zv. profinjenu formu i da je prema saopćenju od 8. veljače 1926. Preuzvišeni gospodin nadbiskup zagrebački ovu zabranu izriekom potvrdio i protegnuo je na sve učenice zavoda. Time je preuzvišeni gospodin nadbiskup zagrebački prvi u Hrvatskoj autoritativno zabranio moderne plesove i tako učinio veliki korak u smjeru praktične katoličke orijentacije našega svijeta, a naročito katoličke mladeži, koja tu orijentaciju, u atmosferi, u kojoj živi, i trebe i očekuje.

U interogatoriju, razaslanom za novo izdanje Katoličkog Đaka, na katoličke višeškolce i akademičare, dobio sam dosad 102 odgovora. Na pitanje: Što mislim o modernim plesovima (Shimmy, Tango, Onestep, Foxtrott i t. d.) od dosad ispunjenih upitnica 39 nije ništa odgovorilo, 30: »Ne znam«, a 41 je dao svoje jasno mišljenje. Od toga 1 (0,4%) kaže, da su ludorija, 1 (0,4%) veli doslovce: »Ja ih plešem u zatvorenim krugovima i nijesu na mene zlo djelovali, jer netom opažam eventualne namjere kod plesačice, s njom apsolutno više ne plešem. Plesovi po sebi nijesu štetni, ovisi jedino o osobama, koje ih plešu«. Ostalih 39 (99,1%) odgovara u raznim varijacijama saglasno s odgovorom, koji nosi br. 189: »Ti su plesovi bezuvjetno rezultat seksualne raspojasanosti. Kuša se raznim formama maskirati i prikriti, ali tko ih imalo pozna, vidi, da se moderni ples ispoljio u čistoj formi seksualne perverzности.«

Kad sam pred 4 godine upriličio interogatorij kod učenica, bilo je stavljeno samo pitanje o plesu uopće, a moderni plesovi nijesu bili naročito spomenuti, ipak su mnogi odgovori sami od sebe govorili i o modernim plesovima i njihovim kretnjama. Gospođica, koja je ispunila upitnicu br. 145 kaže, da je strastvena plesačica i daje opširni i iskreni prikaz duševnog raspoloženja djevojčinog kod plesanja modernih plesova. »Družice vele, da najviše uživaju baš kod onih slika u Onestepu, kod kojih držanje djevojke nije estetično; kad su u dvorani, kažu, bar će se naužiti, inače je ples prilično dosadan jer se mora čuti blizina plesača, inače sav ples nema nikakve zamannosti... Neumjesne se kretnje čine kod modernih plesova tako reći neprestano, da li rijetko, to ovisi o plesaču, t. j. kako i prema komu je kako raspoložen... Kod modernog se plesa ne može ostati ni čistih misli, ni želja, a osjećaja pogotovo. To velim ja. A družice su mi rekle: Ti bi čovjeku htjela do u dno duše doprijeti, ali to ne ćeš, ne dajte se, puce, pustite je znatiželjom! Samo jedna, koja kao da se vrlo interesirala za moja pitanja rekla mi je: Ti mi ne trebaš ni reći, da li si ovoga ili onoga mišljenja, ja sam na sve po izražaju tvoga lica nadošla, pa ti kažem, da imaš potpuno pravo, jer sam i ja takva, u tom se dakle slažemo. To mi je rekla jedna, s kojom nisam osobito dobra...«

Ne mogu da navedem cijeli tekst, jer je tako iskren i tako psihološki istančan, da uza svu ozbiljnost i delikatnost, nije u svojoj cijelosti za štampu, osim u sasvim znanstvene svrhe. Hoću da navedem samo još konac: »Ako je plesač i nešto više, nego samo »plesač«, ... tada (djevojke) ne mogu sakriti uzbuđenja ni nastojanje na mirnoću, ni pomisao, da bi to i drugi mogli opaziti, ni ništa. A za duše, za to uopće ni ne znaju da postoje. Tek kad glazba stane, prestanu plesati, dođe im na pamet sve, što je bilo za vrijeme plesa, pogledaju se, pocrvene, od stida?, ne! od želje da doskora opet bude tako ...«

»Zašto su baš kod modernih plesova neumjesne kretnje? Zato, jer glazba vrlo utječe na raspoloženje plesanja. Zato, jer moderni plesovi, ako ih se hoće moderno plesati, zahtijevaju te kretnje. Zato, jer su baš moderni plesovi zgodni za izvedbu tih kretnja, a da ne upadnu u oči. A djevojke su više puta upravo prisiljene sa strane plesača na izvođenje tih kretnja. Više puta su i djevojke same krive, jer mnoge kretnje izvadaju same... Djevojke i mladići dolaze na plesanje sa željama, za pojedinim plesačima (plesaćicama), i za kretnjama mnogima, a ništa manje i za doticajima... Da čista djevojka znade unapred sve, što će joj (današnja) plesna dvorana donijeti u dušu i u osjećaje, ne bi išla na ples...«

Dovle ova iskrena mlada duša.

A mi? Hoćemo li dalje mirno gledati, kako bujica poganštine sve više zahvaća čitavo naše društvo, pa i katolike?

Ima danas ljudi, koji hoće Crkvu slušati u svemu, pa ticalo se to mode ili plesa (Za Vjeru Dom 1926, III. 45). To je savremeni praktični katolicizam, kojega je odraz i ova mala knjižica o plesu. To je jeka one nove generacije katoličke mladosti, koja dolazi, osvaja i preporada, koja uz sustavni stručni i katolički intelektualni rad ne zanemaruje ni tjelesnog uzgoja, već ga, što više, svijesno i sustavno stavlja u program svoga rada i uzgoja potiskujući u pozadinu plesanje. I sasvim pravo. »Ples je velikim dijelom konvencionalno dozvoljena forma flirta. Seksualna je razdraženost kod toga česta i kod muškarca i kod žene« (Forel, Die sexuelle Frage, 1913. 105). Govoreći o današnjem praktičnom shvaćanju plesa, moramo nažalost priznati, da Forel ima pravo. To potvrđuje i rezultat interogatorija kod muške i ženske mladeži o plesu. Od dosad dobivenih odgovora (u svemu 102) odgovorilo je na pitanje: Zašto mladići idu rado na ples 59; od toga 1 (1.7%) kaže: da plešu; 1 (1.7%) da se istaknu; 1 (1.7%) jer je to moderno; 2 (3.5%) da se zabavljaju, a 54 (91.5%) navodi u raznim varijacijama isključivo psihoanalitičke, odnosno seksualne razloge. Odgovor br. 189 kaže među inim: »Mnogi mi drugovi rekoše, da je ples najbolja prilika za seksualno izdovoljenje«. A djevojke, upitane, zašto rado polaze na ples i što im se tamo sviđa, odgovaraju: bli-

zina muškarca, udvaranje, laskanje, flirt i ljubakanje, kretnje modernih plesova (58%). Mi smo daleko od toga, da zabranjujemo svaki ples, jer se plesanje, umjereno i pristojno, mora da dozvoli, iz psihoanalitičnih razloga, kako mi reče jedan ugledni zagrebački liječnik. On je istaknuo i to, kako je jedan od ljudskih nagona, koji traži, da se ritmički gibamo. To potvrđuje i moj interogatorij kod mladeži. Valja dakle objeručke prihvatiti modernu ideju o tjelesnom uzgoju, koja ne samo da nije u sukobu s kršćanstvom, nego je, što više, u potpunom skladu. Tjelesni uzgoj, sustavno i primjereno provadan, umjerenom vježbom i naporom, naročito na svježem zraku, unaša u mlade duše duh stege i samoprijedora, kako to ističe biskup Mahnić u svojoj Mariborskoj poslanici katoličkom daštvu. No to nije sve. Glavno je, da valjan tjelesni uzgoj ne koristi samo tjelesnom i duševnom zdravlju, nego je veliki pomoćnik i uzgoju čistoće, koji igra tako važnu ulogu u cijelom uzgoju. Ples je izražaj erotike, koja može biti i zdrava, a tjelesni uzgoj, pravilno vođen, suspreže erotiku, koja prijeti da previše otme maha u mladeži, i postane nezdrava. »Kad se u meni razbudi strast, vježbam orlovske vježbe neko vrijeme, sama, pa sam brzo opet mirna«. Tako glasi jedna primjedba na pitanje, koji utjecaj vrši gimnastika na vjerski život u mom interogatoriju. Zato je poznata riječ Pija X., neka se u interesu mladenačke nevinosti više pažnje skrene na tjelesni uzgoj, inače da će on sam pod stare dane morati u tom smjeru dati primjer. Nije doduše za nas, kao maleni narod, podesno sve ono, što n. pr. dopušta P. Vuillermet u svojoj knjizi: *Les Jeunes Gens et les sports*, Paris 1295. Šport, samo radi športa ili zabave, mi otklanjamo, kao sustav. I P. Vuillermet ga, razumije se, prihvaća samo kao sredstvo. Ako mi u našim prilikama ne mislimo na svu opsežnost športa, ipak treba da se mnogo brige posveti tjelesnom uzgoju katoličke mladosti. To je nakon govora Pape Pija XI. katoličkim skautima iz cijeloga svijeta 6. IX. 1925. (KIPA 16. 17. IX. 1925.) izvan svake sumnje. Razumije se, da tjelesni uzgoj uz stručno vodstvo zahtijeva i veliki oprez. U tom smjeru daje cijeli njemački i austrijski episkopat jasna načela iz kojih izvodi praktične upute u svojim naročitim poslanicama 1925. i 1926.

Ljetopisne bilješke.

Dr fra Juraj Božtković:

1. Filozof dr Ante Petrić (1829.—1908.).

Petrić Ante-Marija rodio se u Komiži na ubavom i slavnom Visu, 2. 10. 1829., od odlične i dobre porodice. Otac mu se zvao Ivan, a majka Vinka Marinković. Pučku je školu svršio u svojem rodnomu mjestu s odlikom. U nju se prvi put upisao, 1. 10. 1835.